

Nr 262.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet rörande arbetarskydd; given Stockholms slott den 9 maj 1947.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande statsrådet hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Eije Mossberg.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 9 maj 1947.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anmäler statsrådet Mossberg fråga om bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet rörande arbetarskydd samt anför.

Under senare år har antalet olycksfall i arbete undergått en avsevärd stegring. Till belysning härav må anföras följande ur den tillgängliga årliga olycksfallsstatistiken hämtade siffror rörande det sannolika antalet under åren 1936—1943 inträffade olycksfall i arbete och de olycksfall som föranlett invaliditet eller död. (Antalet olycksfall under militärtjänstgöring har härvid icke medräknats.)

Å r	Antal inträffade olycksfall i arbete	Antal invaliditetsfall	Antal dödsfall
1936	165 319	3 280	510
1937	193 993	3 308	499
1938	193 848	3 004	558
1939	195 993	3 077	509
1940	183 055	2 952	496
1941	188 786	2 964	476
1942	217 296	3 174	508
1943	241 230	3 226	461

För större arbetsgivare, exkl. staten, redovisas följande frekvenstal. (Ej heller i denna sammanställning äro olycksfall under militärtjänstgöring medräknade.)

Å r	Antal olycksfall i arbete per 100 års- arbetare %	Antal invaliditets- och dödsfall per 1 000 olycksfall ‰	Antal invaliditets- och dödsfall per 1 000 års- arbetare ‰
1936	10,6	20,1	2,14
1937	12,0	16,9	2,03
1938	11,8	15,4	1,81
1939	11,7	15,7	1,84
1940	11,3	16,3	1,84
1941	11,3	15,7	1,77
1942	12,7	14,6	1,86
1943	13,6	13,3	1,81

Det statistiska materialet beträffande olycksfallsfrekvensen under åren från och med 1944 har ännu icke slutligt bearbetats. Under hand har emellertid riksförsäkringsanstalten i fråga om olycksfallen i arbete under år 1946 och härav föranledda invaliditets- och dödsfall lämnat följande uppgifter.

Antalet till anstalten och de ömsesidiga socialförsäkringsbolagen under 1946 anmälda olycksfall utgjorde 280 798. Frånräknas anmälningar om olycksfall utom arbete samt anmälningar av skador, som vid granskning befunnits icke vara föranledda av olycksfall, kan antalet under 1946 inträffade till försäkringsinrättningarna anmälda olycksfall i arbete uppskattas till i runt tal 272 000. Av omkring 168 000 samma år till riksförsäkringsanstalten anmälda olycksfall i arbete hava till och med den 31 mars 1947 1 404 fall föranlett tillerkännande av invalidränta. Att för år 1946 räkna med någon mera betydande ökning av antalet invaliditets- och dödsfall anser riksförsäkringsanstalten icke påkallat. Anstalten uppskattar invaliditetsfallen till omkring 3 400 och dödsfallen till cirka 500. Härvid har medräknats ett icke obetydligt antal sådana invaliditetsfall, där invaliditeten efter kortare eller längre tid nedgått under 10 procent eller helt bortfallit. Ifråga

om antalet förlorade arbetsdagar kan icke heller någon slutgiltig uppgift lämnas för 1946, då beräkningen förutsätter att invaliditetsgraden fastställts, vilket icke kan äga rum förrän sjukdomstillståndet upphört. Med ledning av antalet förlorade arbetsdagar per olycksfall i arbete bland större arbetsgivare år 1943 samt antalet olycksfall i arbete år 1946 uppskattar riksförsäkringsanstalten hela antalet på grund av olycksfall i arbete förlorade arbetsdagar för 1946 till omkring 12 millioner.

Den tillsyn över arbetarskyddslagstiftningen, som tillkommer riksförsäkringsanstalten i egenskap av yrkesinspektionens chefsmyndighet, utövar anstalten främst genom sin arbetarskyddsbyrå. Förutom arbetsuppgifter av skyddsteknisk och yrkeshygienisk art åligger det byrån att tillhandagå myndigheter, organisationer och enskilda med upplysningar i frågor på arbetarskyddets område. På byrån utarbetas och befordras till trycket skyddsföreskrifter, råd till arbetare m. m., varjämte byråns befattningshavare utöva upplysningsverksamhet i form av föredrag vid kurser och konferenser. Upplysnings- och propagandaverksamhet på arbetarskyddets område bedrivs jämväl av enskilda organisationer. Sålunda kunna nämnas föreningen för arbetarskydd, samarbetskommittén för industriens säkerhetstjänst och den av svenska arbetsgivareföreningen och landsorganisationen i Sverige bildade arbetarskyddsnämnden. På grund av brist på personal och medel har önskad effektivitet i denna verksamhet icke kunnat uppnås. 1938 års arbetarskyddskommitté har i sitt den 13 december 1946 avgivna betänkande med förslag till organisation av tillsynen å arbetarskyddslagstiftningen m. m. (SOU 1946: 88) beaktat denna brist samt föreslagit inrättande hos arbetsinspektionens chefsmyndighet av en byrå för upplysnings- och utbildningsärenden, vars huvudsakliga uppgift skulle bli att bedriva en fortlöpande upplysnings- och propagandaverksamhet.

I skrivelse den 25 februari 1947 har *samarbetskommittén för industriens säkerhetstjänst* framhållit, att olycksfallen i arbete samt industrieldsvådorna under de senaste åren ökat på ett oroväckande sätt samt medfört svåra sociala olägenheter och ekonomiska förluster. Det bör — fortsätter kommittén — under nuvarande förhållanden med stor brist på arbetskraft uppmärksammas, att varje dag under år 1946 cirka 50 000 personer på grund av olycksfallsskador varit förhindrade att fullgöra sitt arbete. Antalet år 1946 brandskadade företag, där skadorna uppgått till mer än 25 000 kronor, utgjorde minst 175. De utbetalade brandskadeersättningarna kunde beräknas till omkring 60 millioner kronor, därav 35 å 40 millioner för förstörda industrivärden. På grund av att industribyggnader och maskiner förstörts hade industriens produktionsresultat försämrats i en omfattning, som icke kunde återgivas i siffror.

Orsakerna till de ökade förlusterna genom olycksfall och eldsvådor angiver kommittén främst vara dels den omfattande personalökningen inom industrien samt den härmed sammanhängande ökade användningen av ovan

arbetskraft, dels svårigheterna att genomföra nybyggnader och erforderliga förbättringar å gamla byggnader.

Kommittén upplyser att den tillsatts för att i möjligaste mån samordna säkerhetstjänstens olika grenar och att Sveriges industriförbund, arbetarskydds nämnden, föreningen för arbetarskydd, svenska brandskyddsföreningen, arbetarnas samaritförbund och arbetarnas bildningsförbund äro representerade i kommittén. En av kommitténs främsta arbetsuppgifter vore propaganda och upplysningsarbete. I fråga om sitt aktuella handlingsprogram anför kommittén följande.

Kommittén har ingående prövat vad som med hänsyn till nu rådande förhållanden kan göras för att genom effektivisering av säkerhetstjänsten minska verkningarna av olycksfall och eldsvådor och därmed främja produktionens resultat. Enligt kommitténs mening kan en starkt ökad propaganda och undervisningsverksamhet på säkerhetstjänstens område bidra till att motverka skadorna, varjämte en betydligt utvidgad utbildning av skyddsombud skulle ge ökad effektivitet åt den lokala säkerhetstjänsten. I samband härmed bör samaritvården för industriens anställda ytterligare effektiviseras. För att tillgodose dessa önskemål har kommittén för avsikt att genom arbetarnas bildningsförbund och under medverkan av arbetsgivarnas och arbetstagarnas organisationer samt säkerhetstjänstens olika organ anordna kursverksamhet i hithörande frågor. Under tiden 1 oktober 1947—1 maj 1948 beräknas 70 kurser om vardera 12—36 timmar kunna hållas. Kostnaden för varje kurs uppskattas till i medeltal 1 000 kronor, varav hälften eller 35 000 kronor skola täckas av kursavgifter, som betalas av respektive arbetsgivare.

Under återopande av det anförda hemställer samarbetskommittén att Kungl. Maj:t måtte ställa ett belopp av 35 000 kronor till arbetarnas bildningsförbunds förfogande för täckande av de med ifrågakommande kursverksamhet förenade kostnaderna.

I skrivelse den 18 mars 1947 har vidare *arbetarskydds nämnden* — arbetsgivareföreningens och landsorganisationens gemensamma organ för arbetarskyddsfrågor — framfört vissa synpunkter och förslag ifråga om möjligheterna att minska olycksfallsfrekvensen och öka säkerheten och sundheten på arbetsplatserna. Nämnden framhåller, att antalet olycksfall enligt inhämtade preliminära uppgifter ytterligare ökat under år 1947 samt anför om orsakerna härtill bland annat följande.

Frekvensens stegring torde i viss mån sammanhänga med att under senare år i större utsträckning än tidigare bagatellartade olycksfall anmälts. Detta har bl. a. berott på, att man alltmera beaktat riskerna för invaliderande infektionssjukdomar. Uppenbarligen är dock förklaringen främst att söka i att antalet inträffade olycksfall väsentligt ökat, vilket åter huvudsakligen torde bero på den enorma omsättning av arbetskraft som förekommit under senare år. Erfarenheterna visa, att nyanställda och ovana arbetare i större utsträckning än äldre och mera erfarna drabbas av olycksfall. Till

följd av bristsituationen på arbetsmarknaden har också under senare år i större skala än tidigare använts överårig och minderårig arbetskraft. Kvinnlig arbetskraft utnyttjas betydligt mer än förut till tyngre och riskfyllda arbeten. Speciellt kan anmärkas, att den ovana arbetskraft, som tillfälligt hänvisats till skogsarbete, ej oväsentligt tynger statistiken. Visserligen ha genom rationaliseringsåtgärder en del fysiskt ansträngande och riskfyllda arbetsuppgifter försvunnit, men i stället har intensiteten och jäktet ökat. Detta kan medföra viss fysisk och psykisk slitning av människomaterialet, som i någon mån kan förklara olycksfallsfrekvensens stegring. En undersökning av olycksfallens allmänna orsaker ger vid handen, att olycksfallen till cirka 25 % bero på tekniska driftsförhållanden, varöver arbetsgivaren kan råda, och till cirka 75 % av andra faktorer, som hänföra sig till dels arbetets planering, dels arbetarnas bristande försiktighet, omtanke etc.

För att minska olycksfallsfrekvensen rekommenderar nämnden en effektivisering av yrkesinspektionens verksamhet och av det lokala skyddsarbetet på arbetsplatserna. 1938 års arbetarskyddskommittés förslag till ny arbetarskyddslag vore ägnat att tillgodose det förstnämnda intresset, medan däremot för säkerhetstjänstens del icke kunde lita till lagstiftningen. Säkerhetstjänstens effektivisering kunde endast åstadkommas genom en målmedveten och energisk propagandakampanj för ökat arbetarskydd.

Nämnden lämnar härefter en redogörelse för de riktlinjer, efter vilka en dylik propagandakampanj borde uppläggas. Av redogörelsen inhämtas i huvudsak följande.

En allmän propaganda bör i första hand avse föreläsningar och föredrag vid offentliga propagandamöten, som även böra anordnas i arbetslokalerna, samt vid fackföreningsmöten. Serieföreläsningar om arbetarskydd och säkerhetstjänst böra hållas i radio och annonser införas i dagspressen. En plan för annonspropaganda, omfattande en kostnad av omkring 200 000 kronor, har tidigare utarbetats, men skrinlagts på grund av brist på medel. Några specialnummer av tidskriften Arbetarskyddet, innehållande lämpligt material, böra spridas i massupplaga på arbetsplatserna, varjämte flygblad och folders böra komma till användning. — Föreningen för arbetarskydd, arbetarnas samarbitförbund och svenska brandskyddsföreningen, som föfoga över en s. k. ambulerande arbetarskyddsutställning, böra föreslås uppätta flera dylika utställningar. I anslutning till utställningarna skola föreläsningar i arbetarskyddsfrågor hållas. — I syfte att få fram slående och effektiva skyddsbilder för affischpropaganda bör pristävlan anordnas bland landets konstnärer och reklammän. Prisbelönda uppslag kunna reproduceras och spridas i massupplaga. — Enskilda företag böra intresseras för att inom företagen anordna skyddstävlingar och större företag uppmanas anordna dylika tävlingar mellan respektive arbetsavdelningar. — I fackpressen förekommande artiklar böra hållas i en populär form samt innehålla intressant bildmaterial. För ändamålet böra några erkänt skickliga journalister tillfälligt anställas och facktidskrifternas och tidningarnas ordinarie personal stimuleras att ägna större uppmärksamhet åt uppläggningen och utformningen av artiklarna i arbetarskyddsfrågor.

Enligt nämndens åsikt borde en propagandakampanj av angivet slag anordnas under 1947—1948 samt uppdraget att genomföra verksamheten anförtros åt nämnden, som bland sina medlemmar numera även hade representanter för tjänstemännens centralorganisation. Erforderligt samråd förutsattes därvid komma till stånd med olika myndigheter och organisationer.

Beträffande kostnaderna framhåller nämnden att en propaganda av den omfattning, som nämnden föreslagit, förutsatte statsmakternas stöd samt att någon kostnadskalkyl icke kunde framläggas, förrän ställning tagits till denna fråga. Emellertid vore ett belopp av 300 000 kronor det lägsta med vilket en effektiv propaganda kunde genomföras. Vid överläggningar i saken med arbetsgivareföreningen och landsorganisationen hade ställts i utsikt bidrag med 50 000 kronor från vardera organisationen under förutsättning, att av statsmedel kunde erhållas 200 000 kronor. Under hänvisning till det anförda hemställer arbetarskyddsnämnden, att Kungl. Maj:t måtte taga under övervägande fråga om statsbidrag till berörda propagandaverksamhet.

Efter gemensam remiss av samarbetskommitténs och arbetarskyddsnämndens framställningar ha yttranden häröver avgivits av *statens arbetsmarknadskommission*, *riksförsäkringsanstalten* och *statskontoret*, vilka samtliga finna det angeläget att en upplysningsverksamhet kommer till stånd i syfte att söka nedbringa antalet olycksfall i arbete.

Beträffande de i framställningarna framförda förslagen må ur yttrandena återgivas följande.

Arbetsmarknadskommissionen tillstyrker bifall till framställningarna, därvid kommissionen förutsätter, att de planerade åtgärderna samordnas, så att upplysningsverksamheten får en så praktisk och effektiv utformning som möjligt.

Vad angår samarbetskommitténs förslag tillstyrker *riksförsäkringsanstalten* livligt, att arbetarnas bildningsförbund erhåller det äskade anslaget samt föreslår, att blivande kursplaner underställas anstalten för granskning. Även *statskontoret* finner den av samarbetskommittén föreslagna kursverksamheten i den mån den avser utbildning av skyddsombud väl värd understöd.

Rörande arbetarskyddsnämndens förslag finner *riksförsäkringsanstalten* det lämpligt att, intill dess en statligt organiserad upplysningsverksamhet av det slag 1938 års arbetarskyddskommitté förordat kunde träda i funktion, en sådan propagandaverksamhet, som nämnden föreslagit, understödes av statsmedel. Enligt anstaltens mening borde emellertid en förutsättning härför vara att yrkesinspektionens chefsmyndighet erhöles bestämmande inflytande vid verksamhetens utformning och genomförande. *Statskontoret* framhåller, att den i arbetarskyddsnämndens framställning omförmälda

planen för annonspropaganda förefölle vara allt för kostnadskrävande i förhållande till de resultat, som härav torde kunna förväntas, samt att samma synpunkter kunde anföras beträffande den föreslagna affischeringen. Såväl i fråga om denna som de föreslagna flygbladen, folders m. m. torde för övrigt återhållsamhet vara påkallad med hänsyn till den rådande pappersbristen.

I fråga om storleken av det av arbetarskyddsnämnden ifrågasatta statsbidraget förklara sig *riksförsäkringsanstalten* och *statskontoret* icke kunna göra något uttalande, då definitiv plan för verksamheten icke framlagts. Riksförsäkringsanstalten framhåller emellertid, att det för ernående av bestående resultat icke vore tillräckligt att ett engångsanslag beviljades för en tillfällig propagandakampanj, utan att denna måste kunna fortgå i lämplig omfattning intill dess verksamheten kunde övertagas av yrkesinspektionens chefsmyndighet.

Beträffande sättet för finansieringen av den föreslagna propagandaverksamheten ifrågasätter *statskontoret*, om icke det bidrag, som erfordrades utöver vad arbetsgivarna och arbetarna kunde komma att tillskjuta, borde lämnas av riksförsäkringsanstalten och de ömsesidiga olycksfallsförsäkringsbolagen, vilka hade ett direkt ekonomiskt intresse av att olycksfallsfrekvensen nedbringades. Det bidragsbelopp, som härvid kunde ankomma på riksförsäkringsanstalten, borde ställas till anstaltens förfogande i form av särskilt anslag å riksstaten.

Som framgår av den lämnade redogörelsen har antalet olycksfall i arbete under de senaste åren ökat avsevärt. En betydande del av olycksfallen torde ha sin grund i bristande uppmärksamhet, vårdslöshet eller medvetet överträdande av givna säkerhetsföreskrifter. Särskilt torde detta gälla i fråga om det stora antal ovana arbetare, som under nu rådande brist på arbetskraft i större utsträckning än tidigare sysselsättes inom industrien. *Föredraganden.*

En viktig förutsättning för ett framgångsrikt bekämpande av yrkesfarorna torde vara, att arbetsgivare, arbetsledare och arbetare i högre grad än hittills intresseras för en aktiv medverkan i denna verksamhet. Det torde för den skull vara nödvändigt att genom en brett upplagd undervisnings- och upplysningskampanj aktualisera alla de frågor, som sammanhånga med åstadkommande av ett effektivt arbetarskydd.

Såsom förut berörts har i 1938 års arbetarskyddskommittés förslag till organisation av tillsynen å arbetarskyddslagstiftningen m. m. upptagits en byrå för upplysnings- och utbildningsärenden hos arbetsinspektionens chefsmyndighet. Byråns huvudsakliga uppgift skulle vara att bedriva en fortlöpande upplysnings- och propagandaverksamhet på arbetarskyddets område. Av skäl, för vilka jag redogjort i annat sammanhang, kan proposition på grundval av kommitténs förslag icke framläggas för innevarande års riksdag.

Såväl ur allmänt humanitära synpunkter som med hänsyn till vikten av att tillgången på arbetskraft icke till följd av olycksfall minskas måste det emellertid anses synnerligen angeläget att en intensifierad verksamhet av nämnt slag redan nu kan komma till stånd. De av samarbetskommittén för industrins säkerhetstjänst och arbetarskyddsnämnden framlagda förslagen äro enligt min mening väl ägnade att tillgodose dessa önskemål.

I den av samarbetskommittén gemensamt med arbetarnas bildningsförbund planerade kursverksamheten ingår som en viktig del utbildning av skyddsombud, vilkas huvudsakliga uppgift är att på arbetsplatsen företräda arbetarna i frågor rörande arbetets säkerhet och sundhet. Mot storleken av det föreslagna statsbidraget synes intet vara att erinra och jag tillstyrker därför, att medel ställas till förfogande för utgivande av detta bidrag å 35 000 kronor. Vid utformandet av blivande kursplaner torde samråd med riksförsäkringsanstalten böra äga rum.

Beträffande arbetarskyddsnämndens framställning kan jag i stort sett godtaga de av nämnden angivna riktlinjerna för den ifrågasatta propaganda-verksamheten. Som statskontoret framhållit påkallar dock den rådande pappersbristen att nödig återhållsamhet iakttages med användande av flygblad, folders m. m. Verksamhetens närmare utformning och genomförandet av densamma torde få ankomma å arbetarskyddsnämnden i samråd med riksförsäkringsanstalten och för verksamheten intresserade organisationer. Av de av nämnden beräknade kostnaderna, 300 000 kronor, avses enligt en mig under hand tillställd, inom nämnden uppgjord preliminär kalkyl, 150 000 kronor för annonsering m. m., 45 000 kronor för framställning och distribution av flygblad, folders m. m., 40 000 kronor för framställning av skyddsaffischer, 25 000 kronor för muntlig upplysningsverksamhet m. m. samt 40 000 kronor för film och oförutsedda utgifter. Mot dessa beräkningar synes i och för sig någon invändning icke kunna göras. Frånräknas de bidrag å tillhoppa 100 000 kronor, som ställts i utsikt av svenska arbetsgivareföreningen och landsorganisationen i Sverige, skulle kostnaderna för statens del uppgå till 200 000 kronor. Mot beloppets storlek har jag intet att erinra. Jag delar den av statskontoret anförda uppfattningen, att de ömsesidiga olycksfallsförsäkringsbolagen borde intresseras för att lämna ekonomiskt stöd till denna verksamhet. Jag anser emellertid, att eventuella bidrag från dessa bolag av arbetarskyddsnämnden böra få användas för fullföljandet av den verksamhet, varom här är fråga. Effekten av en kampanj som denna är i hög grad beroende av i vilken omfattning den sedermera kan upprepas.

För berörda ändamål synes böra å riksstaten för nästa budgetår upptagas ett obetecknat anslag av (35 000 + 200 000) 235 000 kronor under rubriken Bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet rörande arbetarskydd.

Det torde få ankomma å Kungl. Maj:t att meddela närmare bestämmelser angående användningen av anslaget.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att under V huvudtiteln till *Bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet rörande arbetarskydd* för budgetåret 1947/48 anvisa ett anslag av kronor 235 000.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

M. Silfverstolpe.